

Dr. sc. Igor Vuletić*
Sanja Šimleša**

KRITIČKI OSVRT NA KAZNENO DJELO PRIJETNJE

Kazneno djelo prijetnje susreće se razmjerno često u sudskoj praksi. Usprkos tome ono nije bilo predmetom sustavnih znanstvenih rasprava u novijoj hrvatskoj kaznenopravnoj literaturi. Autori predloženim radom nastoje popuniti tu prazninu. Najprije prikazuju kazneno djelo prijetnje u kaznenim pravima Njemačke i SAD-a sa svrhom dobivanja šireg uvida u tu problematiku te moguće modele njegova kaznenopravnog uređenja. Potom analiziraju obilježja svakog od oblika kaznenog djela prijetnje, kako su ti oblici uređeni čl. 139. KZ/11. Analizu temelje na teleološkom tumačenju odredbe te na dostupnoj novijoj sudskoj praksi. Na taj način oblikuju i predlažu standarde tumačenja obilježja ovog djela. Posebnu pozornost posvećuju problematici stjecaja i prividnog stjecaja prijetnje s određenim kaznenim djelima nasilja, a obrađuju i problematiku odnosa kaznene i prekršajne odgovornosti kod prijetnje.

Ključne riječi: prijetnja, strah, kazna, stjecaj, namjera, ozbiljna prijetnja

1. UVOD

Prijetnja je kazneno djelo usmjereno protiv osobnih sloboda. Propisivanjem kažnjivosti prijetnje nastoji se postići zaštita osjećaja osobne sigurnosti pojedinaca u smislu apstraktne mogućnosti njihova slobodnog i mirnog života i djelovanja.¹ To kazneno djelo prisutno je u većini kaznenopravnih sustava u svijetu, nekada pod nazivom „prijetnja“, a nekada pod drugim odgovarajućim

* Dr. sc. Igor Vuletić, redoviti profesor na Katedri kaznenopravnih znanosti, Pravni fakultet Osijek, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku; ivuletic@pravos.hr; ORCID iD: orcid.org/0000-0001-5472-5478

** Sanja Šimleša, mag. iur, sutkinja Općinskog suda u Osijeku, Kazneni odjel; sanja.simlesa@osos.pravosudje.hr; ORCID iD: 0009-0000-4911-4947

¹ Usp. Maršavelski, Aleksandar, u: Cvitanović, Leo i dr., Kazneno pravo – Posebni dio, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018, str. 151.

nazivom.² Pritom određeno zakonodavstvo može prihvatiti objektivnu koncepciju prijetnje, pa je urediti kao kazneno djelo apstraktnog ugrožavanja, ili se pak može prikloniti subjektivno-objektivnim koncepcijama, što podrazumijeva nešto strože i uže pretpostavke kaznene odgovornosti. Naime, dok je kod objektivnog pristupa potrebno dokazati samo da je prijetnja bila objektivno podobna izazvati osjećaj ugroženosti, subjektivno-objektivne koncepcije idu korak dalje, pa zahtijevaju i dokaz da je baš kod konkretnog oštećenika nastupio osjećaj ugroženosti i ustrašenosti.³ Uređujući kazneno djelo prijetnje u čl. 139. KZ/11, hrvatski zakonodavac prihvatio je objektivni pristup te je koncipirao to kazneno djelo kao delikt apstraktnog ugrožavanja.

Iako prijetnja sama po sebi ne pripada u najteža kaznena djela, ona je pokazatelj mogućeg nasilnog ponašanja i povećane opasnosti počinitelja. Postoje mnoge situacije u kojima prijetnja prethodi znatno težim djelima s elementima nasilja, poput ubojstva ili razbojništva. Zato to kazneno djelo treba shvatiti vrlo ozbiljno i pristupiti tumačenju ove materije na odgovarajući način. U hrvatskoj sudskoj praksi kazneno djelo prijetnje razmjerno je često, kako u stjecaju s drugim (težim) djelima tako i samostalno. Takva situacija omogućila je razvoj odgovarajuće sudske prakse u pogledu tumačenja pojedinih obilježja tog kaznenog djela. Tako su se izgradili uglavnom ujednačeni standardi oko tumačenja objektivnih i subjektivnih elemenata prijetnje. Ipak, postoji prostor za daljnje oblikovanje stajališta oko nekih važnih pitanja, poput problematike sadržaja i ozbiljnosti prijetnje, kruga osoba koje se mogu smatrati bliskim osobama i njihove uloge u kaznenom postupku, zatim problematike (oblika) namjere i cilja djelovanja, politike kažnjavanja i vrednovanja otegotnih okolnosti. Osim toga, važno teorijsko i praktično pitanje postavlja se u pogledu odnosa pravog i prividnog stjecaja prijetnje s određenim kaznenim djelima s elementima nasilja, kao i u pogledu eventualne primjene instituta produljenog kaznenog djela. Ovaj će rad ponuditi vlastita stajališta u pogledu istaknutih pitanja, pri čemu je važno istaknuti da se neka od njih raspravljaju po prvi put u hrvatskoj kaznenopravnoj literaturi.

Rad se sastoji od sljedećih dijelova. Nakon uvoda u prvom se dijelu prikazuje kaznenopravni tretman prijetnje u pravima Njemačke i SAD-a kao primjerima objektivne, odnosno (djelomično) subjektivno-objektivne koncepcije. U drugom se dijelu analizira hrvatsko zakonodavno rješenje iz čl. 139. KZ/11 te se daju određene smjernice za tumačenje spornih situacija, uz prikazivanje domaće sudske prakse. U trećem dijelu obrađuje se pitanje pravog i privid-

² Ovdje se može navesti primjer kaznenog zakonodavstva Srbije, koje u čl. 138. Krivičnog zakonika uređuje prijetnju pod nazivom „Ugrožavanje sigurnosti“.

³ Za više o tome vidi npr. Stojanović, Zoran, Propisivanje i primena krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti u krivičnom pravu Srbije, u: Ignjatović, Đorđe, Kaznena reakcija u Srbiji, III deo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2013, str. 2.

nog stjecaja prijetnje s onim kaznenim djelima s kojima se prijetnja najčešće pojavljuje u sudskoj praksi. U ovom se dijelu osvrće i na prijetnju u kontekstu instituta produljenog kaznenog djela. U četvrtom se dijelu raščlanjuje posebna i u praksi česta situacija počinjenja prijetnje s više radnji prema istoj žrtvi. Na kraju su sintetizirani najvažniji zaključci istraživanja s ciljem da se potakne dublja stručna i znanstvena rasprava o kaznenom djelu prijetnje.

2. OSVRT NA POREDBENO PRAVO

U nastavku će biti ukratko prikazana dva poredbenopravna rješenja kaznenopravnog pristupa prijetnji. Za prikaz su odabrani njemački i američki model. Njemačko je pravo važno zbog tradicionalnog utjecaja koji njemačko kazneno zakonodavstvo ima na hrvatsko. Njemački zakonodavac prihvaća tzv. objektivni pristup, pa prijetnju uređuje kao delikt apstraktnog ugrožavanja. S druge strane, pravo SAD-a zastupljeno je prvenstveno kao predstavnik anglo-američke pravne tradicije, koja u posljednje vrijeme ima nešto značajniji utjecaj na hrvatsko kazneno zakonodavstvo u širem smislu riječi.⁴ Osim toga, to je pravo zanimljivo jer sudovi u praksi djelomično prihvaćaju subjektivno-objektivnu koncepciju prijetnje, pa traže dokaz ustrašenosti i kod konkretne žrtve. Svrha je poredbenog prikaza pružiti širi koncepcijski uvid u moguće načine pristupa kaznenopravnom tretiranju kaznenog djela prijetnje i prenijeti iskustva većih i razvijenijih zemalja, koja mogu biti od koristi domaćem zakonodavstvu i sudskoj praksi.

2.1. Njemačko pravo

Njemačko pravo ima razmjerno dugu tradiciju inkriminiranja prijetnje, zbog čega je to djelo prilično detaljno razrađeno i u pravnoj teoriji i u sudskoj praksi. Odgovarajuće kazneno djelo u njemačko je zakonodavstvo uvedeno prvi put još 1871. godine te se, uz određene izmjene i dopune, zadržalo do danas.⁵ U važećem njemačkom Kaznenom zakonu (*njem.* Strafgesetzbuch; dalje: StGB) kazneno djelo prijetnje (*njem.* Bedrohung) uređeno je § 241. Djelo je osmišljeno kao tzv. kazneno djelo apstraktnog ugrožavanja. U doktrinarnim

⁴ Ovdje se konkretno misli na modeliranje kaznenog djela silovanja po uzoru na engleski Sexual Offence Act iz 2003., kao i na uvođenje instituta nagodbe u kazneni postupak 2008. godine. Za utjecaj engleskog prava na oblikovanje kaznenog djela silovanja vidi Turković, Ksenija i dr., Komentar Kaznenog zakona, Narodne novine, 2013, str. 206.

⁵ Heghmanns, Michael, Strafrecht Besonderer Teil, Springer-Lehrbuch, Springer-Verlag, 2021, rub. br. 761.

komentarima ističe se kako to znači da nije potrebno da dođe do konkretnog ugrožavanja ili povrede nekog pravnog dobra, nego je cilj kaznenopravnu zaštitu pomaknuti u najraniji stadij, pa kazniti sam uzrok opasnosti.⁶ U tom smislu njemački autori uspoređuju ovo kazneno djelo s djelima poput klevete (§ 187. StGB-a) ili vožnje u stanju pijanstva ili pod utjecajem opojnih droga (§ 316. StGB-a).⁷

Kazneno djelo prijetnje u njemačkom pravu ima četiri moguća oblika. Prvi oblik, za koji je propisana novčana kazna ili kazna zatvora do godinu dana, čini onaj tko prijeti drugoj osobi ili njoj bliskoj počinjenjem određenih protupravnih radnji (protiv spolne slobode, tjelesnog integriteta, osobne slobode i stvari velike vrijednosti). Prema vladajućem stajalištu žrtva tog kaznenog djela može biti samo fizička osoba.⁸

Ovdje treba napomenuti da je zakonskim izmjenama iz 2021. godine proširena zona kažnjivosti. Naime, do tada je bilo potrebno uputiti prijetnju počinjenja kaznenog djela, a nakon izmjena dovoljna je prijetnja bilo kojim oblikom protupravne radnje na štetu žrtve ili njoj bliske osobe.⁹ Ovdje je zanimljivo istaknuti da se ta razlika u prošlosti pokazala problematičnom u sudskoj praksi. U jednom predmetu viši je sud ukinuo osuđujuću presudu nižeg suda za taj oblik prijetnje u situaciji u kojoj je počinitelj mahao preklopnim nožem dvojici svojih poznanika na udaljenosti od 25 do 30 cm od njihovih lica te im govorio da su „uskoro gotovi“ i da im „može pokazati kako će izgledati“. Naime, ovdje je viši sud zauzeo stajalište da prijetnja ubojstvom ili teškom tjelesnom ozljedom nije dokazana jer je jednako tako moguće da je počinitelj najavljivao neubojite i bezopasne ubode ili ogrebotine nožem, koji ne predstavljaju nužno neko kazneno djelo. Prema novom zakonskom tekstu takva bi se prijetnja u svakom slučaju mogla podvesti pod st. 1.¹⁰ Bit je u tome da se prijeti radnjom koja je protupravna, a ne samo nemoralna, nepristojna ili društveno neprihvatljiva. Tako se upozorava da, primjerice, prijetnja običnom pljuskom ipak nije dostatna da bude kvalificirana kao § 241. st. 1.¹¹

⁶ Fischer, Thomas, *Strafgesetzbuch mit Nebegesetzen*, 65. Auflage, C. H. Beck, 2018, § 241., rub. br. 2.

⁷ Satzger, Helmut, *Der Tatbestand der Bedrohung* (§ 241. StGB-a), *JURA – Juristische Ausbildung* 2015 (2), str. 215. Dobro objašnjenje razgraničenja apstraktnog od konkretnog ugrožavanja može se naći kod Jescheck, Hans-Heinrich; Weigend, Thomas, *Lehrbuch des Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Duncker & Humbot, 1996, str. 263–265.

⁸ Manji broj autora smatra da žrtva može biti i pravna osoba. Za više o tome vidi Fischer, *op. cit.* u bilj. 6, rub. br. 3.

⁹ Heghmanns, *op. cit.* u bilj. 5, rub. br. 761. Vidi i <http://www.anwalt.org/bedrohung/> (30. 5. 2023.).

¹⁰ Heghmanns, *op. cit.* u bilj. 5, rub. br. 764.

¹¹ <http://www.anwalt.org/bedrohung/> (30. 5. 2023.).

Drugi, kvalificirani oblik prijetnje iz st. 2. postoji ako se prijeti počinjenjem teškog kaznenog djela protiv osobe kojoj se prijeti ili njoj bliske osobe. Propisana kazna za taj oblik jest novčana kazna ili kazna zatvora do dvije godine. Može se primijetiti da je tako postavljen kazneni okvir nešto blaži nego u hrvatskom kaznenom pravu, koje za kvalificirani oblik prijetnje predviđa kaznu zatvora do tri godine. U oba slučaja počinitelj prijeti da će on sam ostvariti najavljenju radnju.¹²

Treći oblik prijetnje (st. 3.) ostvaren je kada se počinitelj koristi obmanom, pa žrtvi prijeti počinjenjem teškog kaznenog djela na njezinu ili na štetu njoj bliske osobe, pri čemu to djelo treba počinuti netko treći.¹³ Počinitelj ovdje zna da se to neće dogoditi, ali žrtvu dovodi u zabludu.

Kod sva tri oblika zlo kojim se prijeti upereno je ili protiv same žrtve ili protiv njoj *bliske* osobe. Pojam bliske osobe nije ograničen na odnos srodstva ili životne zajednice, nego obuhvaća svaku osobu koja je sa žrtvom na određeni način povezana do mjere da bi počinjenje kaznenog djela prema toj osobi za žrtvu predstavljalo narušavanje njezina osobnog mira i slobode.¹⁴ Smatra se da pod bliske osobe, uz članove obitelji i životne partnere, treba podvoditi i bliske prijatelje.¹⁵

Četvrti, ujedno i najteži oblik ovog kaznenog djela u njemačkom pravu (§ 241. st. 4.) postoji kada je prijetnja upućena javno, pred više osoba, ili diseminacijom informacija (npr. putem interneta). Propisana je kazna zatvora do tri godine ili novčana kazna. Ovo je jedini oblik prijetnje u njemačkom pravu koji se ne progoni privatnom tužbom.

U sva četiri slučaja prijetnja mora biti *ozbiljna*. Ozbiljna je prijetnja ona koja je, prema kriteriju prosječnog čovjeka, objektivno podobna da izazove strah kod žrtve. Pritom nije nužno da je konkretna žrtva zaista i povjerovala u prijetnju (tj. da se uplašila) niti je potrebno da počinitelj uistinu planira izrečenu prijetnju i ostvariti. Nevažno je i je li počinitelj zaista sposoban ostvariti ono čime prijeti. Prijetnja može biti sadržajno koncipirana i tako da je treba izvršiti neka treća osoba, uz uvjet da počinitelj na nju ima odlučujući utjecaj i da je ta osoba stvarna i konkretno određena.¹⁶ Važno je da protupravna radnja ili kazneno djelo kojim se prijeti već nisu u tijeku u trenutku kada se prijetnja izgovara. S druge strane, kako je prijetnja namjerno kazneno djelo, potrebno je dokazati postojanje tog (najtežeg) oblika krivnje. Njemački autori dopuštaju izravnu i neizravnu namjeru kod ovog djela. Izravna će namjera postojati kada počinitelj zna i nastoji žrtvu ugroziti i ustrašiti, odnosno, u slučaju st. 3.,

¹² Heghmanns, *op. cit.* u bilj. 5, rub. br. 761.

¹³ *Ibid.*

¹⁴ *Ibid.*, rub. br. 762.

¹⁵ <http://www.anwalt.org/bedrohung/> (30. 5. 2023.).

¹⁶ Fischer, *op. cit.* u bilj. 6, rub. br. 4a.

kada ide za tim da je obmane. Neizravna će pak namjera postojati onda kada je počinitelj svjestan da njegova izjava može biti shvaćena ozbiljno i izazvati strah kod žrtve, pa svejedno prijeti i tako pristaje na tu mogućnost.¹⁷ Ipak se upozorava kako će u praksi u pravilu svatko tko nekome prijeti imati implicitno očekivanje da žrtva prijetnju shvati ozbiljno i da postupi na način koji on od nje očekuje.¹⁸

Osim izričite (verbalne) prijetnje, kažnjiva je i prijetnja izvršena tzv. konkludentnim radnjama. Ovdje će se podvesti slučajevi u kojima počinitelj izvadi ili uperi oružje u žrtvu i sl. Nadalje, prijetnja ne mora biti izvršena neposredno (u smislu fizičke prisutnosti licem u lice), nego je moguća i u pisanom obliku, odnosno telefonski, SMS porukom ili na drugi odgovarajući način. Svatko može biti žrtvom prijetnje, pa se u tom smislu ne štite posebno određene osobe ili skupine osoba. Napominje se da, primjerice, policajac ili osoba sličnih svojstava također može biti žrtvom prijetnje.¹⁹

Prijetnja se smatra tzv. supsidijarnim kaznenim djelom, pa će se uzeti da postoji prividni stjecaj između prijetnje iz § 241. i svih drugih kaznenih djela koja u biću sadrže element izricanja prijetećeg sadržaja, usprkos tome što je § 241. u pravilu uži od većine takvih djela. Rečeno vrijedi i onda kada je drugo kazneno djelo ostalo u stadiju (kažnjivog) pokušaja. Tek ako je isključena kažnjivost drugog kaznenog djela, prijetnja preuzima primat.²⁰ Kako je već napomenuto, riječ je o kaznenom djelu koje se progoni privatnom tužbom, osim za najteži oblik (§ 241. st. 5. StGB-a). Time se nastoji objasniti postojanje fenomena razmjerno velikog broja prijave prijetnje, ali istodobno i malenog broja pravomoćnih osuda za to kazneno djelo.²¹

2.2. Pravo SAD-a

Kazneno pravo SAD-a značajno se razlikuje od (većine) europskih kontinentalnih sustava jer se ono temelji na sustavu porotnog suđenja te na sudskim presedanima, koji imaju značaj pravnih izvora i koji tradicionalno shvaćenom načelu zakonitosti (*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*) daju jedno fleksibilnije značenje.²² U tom su smislu od odlučujuće važnosti tumačenja ame-

¹⁷ Heghmanns, *op. cit.* u bilj. 5, rub. br. 765 i 766.

¹⁸ Hilgendorf, Eric; Kudlich, Hans; Valerius, Brian, *Handbuch des Strafrechts, Band 4, Strafrecht Besonderer Teil I*, C. F. Müller, 2019, § 9., rub. br. 96.

¹⁹ <http://www.anwalt.org/bedrohung/> (30. 5. 2023.).

²⁰ Heghmanns, *op. cit.* u bilj. 5, rub. br. 768.

²¹ *Ibid.*, rub. br. 769.

²² Za više o tzv. fleksibilnom i ekstenzivnom konceptu načela zakonitosti vidi Novoselec, Petar, u: Josipović, Ivo; Krapac, Davor; Novoselec, Petar, *Stalni međunarodni kazneni sud*, Narodne novine, 2001, str. 94.

ričkog Vrhovnog suda, koji zapravo igra ulogu svojevrsnog ustavnog sudišta jer postavlja obvezujuće standarde u pogledu tumačenja američkog ustava.²³

Kada je u pitanju problematika prijetnje, tada se ta tumačenja prvenstveno svode na domete prava na slobodu (političkog) govora iz prvog amandmana.²⁴ Naime, ta se sloboda u američkom pravu shvaća vrlo široko, pa ne obuhvaća samo pravo na kritiziranje vlasti, odnosno slobodu političkog govora, nego i izražavanje misli i ideja o širokom spektru tema.²⁵ U tom kontekstu potrebno je uvijek razgraničiti pravu, ozbiljnu prijetnju (engl. *true threat*) od slobodnog izražavanja mišljenja, zaštićenog prvim amandmanom. Da bi neko ponašanje predstavljalo prijetnju u kaznenopravnom smislu, ono mora biti komunicirano na određeni način (*actus reus*), dok sa subjektivne strane mora postojati odgovarajuća namjera (*mens rea*). Sam način „komuniciranja“ prijetnje shvaća se široko, pa može biti verbalan ili konkludentan, ali je nužno da bude očitovan prema vanjskom svijetu tako da za prijetnju sazna osoba ili skupina osoba kojoj je takva prijetnja upućena.²⁶

U SAD-u je prijetnja kazneno djelo koje može biti u nadležnosti saveznih država (tada je uređena statutima pojedinih država) ili u federalnoj nadležnosti ako se ispune određene okolnosti koje to djelo čine težim i ozbiljnijim. Tako prijetnja postaje djelom iz federalne nadležnosti ako se odnosi na prijetnju protiv državnih (vladinih) organa ili protiv predsjednika. Glavnina znanstvenih radova koji se bave ovom problematikom usmjerena je upravo na tu vrstu prijetnje, s naglaskom na analizu problema krivnje, odnosno standarda namjere (*intent*). Čini se kako se u američkom pravu kaznenom djelu prijetnje, u smislu njegove društvene opasnosti, pridaje veća vrijednost nego u njemačkom (i hrvatskom) pravu jer je kazneni progon za to djelo uvijek u rukama državnog tužitelja. Pitanje dometa i granica kažnjivosti prijetnje problematizira se pak od 1969. godine i predmeta *Watts v. United States*. U spomenutom predmetu tada 18-godišnji optuženik Robert Watts osuđen je za povredu federalnog zakonodavstva (svjesno i namjerno izricanje prijetnje predsjedniku države) jer je tijekom proturatnih prosvjeda izjavio da će, ako ga unovače za rat u Vijetnamu i natjeraju da nosi pušku, tadašnji predsjednik SAD-a Lyndon B. Johnson biti prvi koji će mu se „naći na nišanu“. Watts se žalio na odluku sve do američkog Vrhovnog suda pozivajući se na pravo slobodnog govora zajamčeno prvim amandmanom američkog Ustava. Vrhovni je sud odlučio da ozbiljna prijetnja

²³ Dubber, Markus D.; Hörnle, Tatjana, *Criminal Law, A Comparative Approach*, Oxford University Press, 2014, str. 2.

²⁴ Rothman, Jennifer E., *Freedom of Speech and True Threats*, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, vol. 283, br. 25, 2001, str. 184–330.

²⁵ Elrod, Jennifer, *Expressive Activity, True Threats and the First Amendment*, *Connecticut Law Review*, vol. 36, br. 2, 2004, str. 541.

²⁶ *Elonis v. United States*, 575 U.S. (2015), para. 723 i 737.

(engl. *true threat*) nije obuhvaćena prvim amandmanom, ali je jednako tako ustvrdio da se takav oblik „političke hiperbole“ kakvu je izrekao Watts ipak ne može podvesti pod kazneno djelo prijetnje. U toj je odluci Vrhovni sud uspostavio tri kriterija prema kojima se neće smatrati ozbiljnom prijetnjom izjava koja je: izrečena tijekom političke debate, izričito je uvjetovana nekim budućim događajem i izaziva smijeh kod slušatelja.²⁷

Na podlozi ove odluke nastavila se razvijati američka sudska praksa vezana uz kazneno djelo prijetnje. Međutim, pokazalo se problematičnim što je Vrhovni sud u predmetu *Watts* propustio uspostaviti jasne kriterije dokazivanja počiniteljeve namjere kod ovog kaznenog djela, pa su onda različiti sudovi počeli donositi različite, a ponekad i dijametralno suprotne odluke. Te su se odluke temeljile na dva suprotstavljena pristupa. Prema tzv. objektivnom pristupu potrebno je dokazati da je određena izjava bila podobna da je prosječna osoba shvati kao prijeteću. U smislu namjere traži se samo da je počinitelj bio svjestan značenja izjave, a ne da je ona dana pod utjecajem sile, prijetnje ili u zabludi. Prema tzv. subjektivno-objektivnom pristupu izjava će se smatrati prijetećom ako je počinitelj, osim što je bio svjestan značenja izjave, također htio postići prijeteći učinak (odnosno ako je htio ili prijetiti ili da se žrtva uplaši njegove izjave).²⁸

Niži su sudovi tijekom desetljeća donosili odluke zasnovane na oba spomenuta kriterija, što je dovelo do pravne nesigurnosti u ovom području.²⁹ U želji da stane na kraj nejasnim tumačenjima Vrhovni je sud 2003. godine u predmetu *Virginia v. Black* konstatirao da ozbiljna prijetnja postoji kada počinitelj izražava ozbiljnu namjeru da počini neki oblik nezakonitog nasilja prema točno određenom pojedincu ili grupi pojedinaca, pri čemu nije odlučno namjerava li on to nasilje doista i počiniti.³⁰ U tom predmetu radilo se o osudi za prijetnju trojice počinitelja, koji su na mjestu vidljivom s javne ceste, djelujući kao članovi Ku-Klux Klana, spalili velik križ. U obrani su se pozivali na pravo slobodnog političkog govora iz prvog amandmana, ali je takva obrana odbijena kao neutemeljena. Sud se u spomenutoj odluci upustio i u definiranje pojma zastrašivanja (engl. *intimidation*) u ustavnopravnom smislu, pa je rekao da pod taj pojam treba podvesti situacije u kojima počinitelj izriče ozbiljnu prijetnju s ciljem da kod točno određene žrtve izazove strah od smrti ili tjelesnih ozljeda,

²⁷ *Watts v. United States*, 394 U.S. (1969), para. 707–708.

²⁸ Crane, Patrick T., „True Threats“ and the Issue of Intent, *Virginia Law Review*, vol. 92, br. 6, 2013, str. 1232–1235.

²⁹ Za iscrpan prikaz tih odluka vidi *ibid.*, str. 1237–1248.

³⁰ *Virginia v. Black* 538 U.S. 343 (2003), para. 359–360: “*True threats encompass those statements where the speaker means to communicate a serious expression of an intent to commit an act of unlawful violence to a particular individual or group of individuals. The speaker need not actually intend to carry out the threat.*”

što sugerira prihvaćanje subjektivno-objektivnog standarda zaplašenosti konkretne žrtve (umjesto prosječne, objektivne žrtve).³¹

Komentatori kritiziraju tu odluku kao nedovoljno jasnu. Sudu se predbacuje da je propustio jasno definirati kriterije utvrđivanja namjere, uslijed čega je omogućio više različitih interpretacija ove odluke. To se pokazalo točnim u praksi jer je nakon ove odluke doneseno više različitih odluka nižih sudova u slučajevima prijetnji koje su se temeljile na različitim i dijametralno suprotnim tumačenjima.³² Zbog toga je ovo kazneno djelo u sudskoj praksi SAD-a još uvijek prilično kontroverzno i predstavlja predmet znanstvenih kritika i neujednačenih tumačenja.

3. OBILJEŽJA PRIJETNJE PREMA ČL. 139. KZ/11

Kako je uvodno napomenuto, hrvatski se zakonodavac u čl. 139. KZ/11 odlučio za objektivni pristup prijetnji, pa je to kazneno djelo osmislio kao delikt apstraktnog ugrožavanja. U praktičnom smislu to znači da nije potrebno dokazivati je li žrtva doista ustrašena uslijed prijetnje, nego samo da je namjera počinitelja bila zaplašiti žrtvu. To je stajalište jasno izraženo u hrvatskoj sudskoj praksi. Ovdje se može navesti primjer jedne novije odluke Vrhovnog suda Republike Hrvatske (dalje: VSRH) u kojoj je konstatirano da je kod kaznenog djela prijetnje „*odlučna namjera počinitelja, koja mora biti usmjerena na ustrašivanje ili uznemiravanje, ali je nebitno je li ta namjera doista dovela do te posljedice*” (VSRH, I Kž-Us-4/2021). I u drugim novijim odlukama VSRH potvrđuje stajalište kako emocija straha nije pretpostavka kaznene odgovornosti za prijetnju, pa je prema tome nije nužno dokazivati.³³ Ako se ipak uspije utvrditi nastup straha kod konkretne žrtve, po našem mišljenju, trebalo bi uzeti da to nije bez značenja jer se može i treba tretirati kao otegotna okolnost u smislu jačine ugrožavanja (čl. 47. KZ/11). Osim toga, subjektivna se uznemirenost žrtve u procesnom smislu može tretirati kao jedan od dokaza (objektivne) ozbiljnosti prijetnje (Županijski sud u Šibeniku, Kž-259/2022).

Prema tekstu čl. 139. prijetnja u hrvatskom kaznenom pravu ima tri oblika: temeljni oblik i dva kvalificirana oblika. Temeljni oblik iz st. 1. ostvaruje počinitelj koji drugoj osobi ozbiljno prijeti kakvim zlom s ciljem ustrašivanja ili uznemiravanja. Ovaj oblik prijetnje moguće je uputiti samo žrtvi (a ne i njoj bliskoj osobi). Može se primijetiti da je u tom smislu kaznena zona kod

³¹ *Ibid.*, para. 360.

³² Prikaz tih odluka prelazi granice ovog rada. Iscrpno o tome Crane, *op. cit.* u bilj. 28, str. 1261–1269.

³³ Vidi npr. VSRH, Kžzd 1/2021. Za komentar odluke vidi Gržin, Milan, Emocija straha u kontekstu kaznenog djela prijetnje, Policija i sigurnost, vol. 30, br. 3, 2021, str. 452–454.

ovog oblika prijetnje postavljena uže nego, primjerice, u njemačkom pravu, u kojem svi oblici prijetnje mogu biti usmjereni i protiv žrtvi bliske osobe. Nadalje, zakon ovdje govori o prijetnji određenim „zlom“, što može otvoriti pitanje kakav zapravo mora biti sadržaj prijetnje da bi se radilo o djelu iz st. 1. Već je prikazano vladajuće stajalište iz njemačke literature, koje dopušta da se u usporedivoj situaciji pod prijetnju podvođe i najave onih ponašanja koja ne predstavljaju kaznena djela. Hrvatska literatura i praksa nisu se jasno odredile po tom pitanju. Mišljenja smo da bi, uzimajući u obzir supsidijarni i fragmentarni karakter kaznenog prava, pod kazneno djelo iz st. 1. ipak trebalo podvoditi samo one prijetnje sadržaj kojih upućuje na najavu nekog kaznenog djela. Ovdje treba reći da je u dijelu hrvatske sudske prakse zauzeto stajalište da zlo kojim se prijeti mora biti upereno protiv života i tijela.³⁴ Takvo je stajalište pogrešno, kao što proizlazi i iz samog zakonskog teksta. Naime, ako se radi o prijetnji zlom u smislu napada na život ili tijelo, tada je riječ o kvalificiranom obliku prijetnje iz st. 2. S obzirom na to da će prijetnja na život i tijelo u pravilu biti najčešća u sudskoj praksi, može se postaviti pitanje je li uopće praktično moguća prijetnja iz st. 1. te kako bi ona trebala izgledati. Može se načelno reći da pod st. 1. treba podvesti sve druge vrste prijetnji, osim onih koje se odnose na život ili tijelo, odnosno na druga najviša osobna pravna dobra koja se izričito spominju u čl. 139. st. 2. KZ/11. Kao primjer može se navesti situacija u kojoj je okrivljenik rekao oštećeniku da će mu doći sa svoja tri sina porazbijati sve u kući (Općinski sud u Sinju K-116/03).³⁵ Progon za temeljni oblik prijetnje pokreće se privatnom tužbom (čl. 139. st. 4. KZ/11).

Prvi kvalificirani oblik iz st. 2. postoji kada počinitelj prijeti točno određenim, taksativno nabrojenim radnjama prema žrtvi ili njoj bliskoj osobi. Te taksativno nabrojene radnje podrazumijevaju prijetnju usmrćenjem, teškom tjelesnom ozljedom, otmicom ili oduzimanjem slobode, podmetanjem požara, eksplozijom, zračenjem, oružjem ili opasnim oruđem, odnosno uništenjem društvenog položaja ili materijalnog opstanka. Zakonodavac ovdje uvodi i žrtvi blisku osobu kao osobu prema kojoj može biti usmjereno zlo iz prijetnje. Pojam bliske osobe u praksi se najčešće svodi na članove obitelji, bračne i izvanbračne drugove te članove zajedničkog kućanstva. Odnos bliskosti u smislu čl. 139. st. 3. KZ/11 postoji i ako je bliskost u faktičnom smislu prestala. Dovoljno je, dakle, da je jednom postojala. Primjerice, bliski odnos postoji između bivših bračnih drugova koji više ne komuniciraju (ŽS u Osijeku, KŽ-288/2022). Ako se kazneno djelo prijetnje čini na način da se nekome prijeti npr. usmrćenjem bliskih osoba, postavlja se pitanje prijeti li se tada posredno i bliskim osobama te koliko oštećenika u tom slučaju ima. Mišljenja smo da u takvim situacijama postoji samo jedan oštećenik, i to osoba kojoj je prijetnja

³⁴ Vidi npr. Županijski sud u Vukovaru KŽ-200/03 i Općinski sud u Osijeku, 31. K-687/2020.

³⁵ Usp. Maršavelski, *op. cit.* u bilj. 1, str. 152.

upućena. S obzirom na to da je prijetnja tzv. ciljni delikt, dakle cilj joj je izazivanje osjećaja straha i uznemirenosti kod žrtve, prijetnja žrtvi usmrćenjem bliskih joj osoba ima za cilj uznemiriti, odnosno ustrašiti žrtvu kojoj je upućena. Mišljenja smo da u tom slučaju nije namjera počinitelja ustrašiti ili uznemiriti bliske osobe, već samo žrtvu kojoj je prijetnja upućena. Cilj je kod žrtve izazvati strah za život njoj bliskih osoba. U takvim situacijama smatramo da postoji samo jedan oštećenik, i to osoba kojoj se prijeti, kod koje se želi izazvati osjećaj straha i uznemirenosti. Ovaj oblik prijetnje progoni se po prijedlogu (čl. 139. st. 4. KZ/11).

Drugi kvalificirani oblik iz st. 3. ostvaren je ako je djelo počinjeno prema točno određenim osobama, ili prema većem broju žrtava s određenim motivima, ili ako je dovelo do određenih težih posljedica.³⁶ Petom novelom Kaznenog zakona iz 2019. godine proširen je krug osoba koje uživaju posebnu zaštitu prema st. 3., što je obrazloženo potrebom pružanja dodatne zaštite bliskim i posebno ranjivim osobama.³⁷ Može se, međutim, primijetiti kako je takvo obrazloženje zapravo kontradiktorno ako se uzme u obzir da kod temeljnog oblika iz st. 1. zakonodavac ne štiti bliske osobe. Za taj oblik nije propisano kako se progoni, što znači da se progoni po službenoj dužnosti.

Prijetnja je kažnjiva samo ako je počinjena s namjerom kao oblikom krivnje. Pritom je u hrvatskoj sudskoj praksi zauzeto stajalište da je riječ o tzv. ciljnom deliktu, što znači da se prijetnja uvijek čini s ciljem izazivanja osjećaja straha i nesigurnosti kod žrtve.³⁸ Iz činjenice da se radi o ciljnom deliktu proizlazi zaključak da se kazneno djelo prijetnje može počinuti isključivo s izravnom namjerom kao oblikom krivnje. Ako je tome tako, onda nije opravdano uzeti visok stupanj počiniteljeve krivnje kao otegotnu okolnost prilikom odmjeravanja kazne jer bi se u tom slučaju radilo o jednoj vrsti povrede zabrane dvostrukog vrednovanja. Prilikom odmjeravanja kazne kao otegotna okolnost trebalo bi se uzeti u obzir ranije kršenje izrečenih mjera opreza zabrane približavanja ili zabrane uspostavljanja izravne ili neizravne veze sa žrtvom. Ta okolnost može biti presudna i za izricanje bezuvjetne kazne zatvora.

Kod svih oblika prijetnje ključno će biti dokazati njezinu *ozbiljnost*. Dio autora stoji na stajalištu da se ozbiljnost prijetnje prosuđuje objektivno, tj. prema mjerilu prosječnog čovjeka, pa će prijetnja biti ozbiljna ako je objektivno

³⁶ Za sustavni prikaz kvalifikatornih okolnosti kod kaznenog djela prijetnje vidi Maršavelski, Aleksandar, Kritička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona, Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu, vol. 26, br. 2, 2019, str. 535–536.

³⁷ Vlada Republike Hrvatske, Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, Hrvatski sabor, prvo čitanje, P.Z.E. br. 775, str. 12.

³⁸ Tako i Maršavelski, *op. cit.* u bilj. 1, str. 153. Ovo stajalište izraženo je u mnogim odlukama. Vidi npr. Općinski sud u Osijeku, 31. K-687/2020; Županijski sud u Bjelovaru Kž-117/01; Županijski sud u Koprivnici Kž-217/02; Županijski sud u Dubrovniku Kž-137/04 itd.

podobna da kod većine ljudi probudi osjećaj straha.³⁹ Pritom nije nužno da počinitelj prijetnju zaista namjerava i izvršiti, što je stajalište koje je potvrđeno i u sudskoj praksi.⁴⁰ Drugi dio literature smatra da treba prihvatiti subjektivno-objektivnu koncepciju.⁴¹ Na ovom se mjestu priklanjamo prvom tumačenju, koje prednost daje objektivnom pristupu. Naime, vrlo je teško, ako ne i praktično nemoguće, dokazati je li kod konkretne žrtve nastupio (subjektivni) osjećaj straha, pa je inzistiranje na toj pretpostavci neživотно. Osim toga, prikazano njemačko rješenje sugerira priklanjanje objektivnim shvaćanjima, pa se u tom smislu može tvrditi da su potonja shvaćanja bliža hrvatskoj kaznenopravnoj tradiciji.

Čini se da objektivni pristup pretežito prihvaća i hrvatska sudska praksa. To se može ilustrirati na sljedećem primjeru. Optuženik je u teško pijanom stanju prijetio oštećenici (svojoj sestri) da će je ubiti. Kada mu je odgovorila da će pozvati policiju, rekao joj je: „Ako to napraviš, ubit ću te”. Oštećenica je u postupku iskazivala da njegovu prijetnju nije shvatila ozbiljno jer je vidjela da je pijan i da mu se „pričinja”. Usprkos tome, optuženik je osuđen zbog prijetnje. U obrazloženju odluke sud je istaknuo da činjenica da prijetnja nije izazvala strah kod konkretne žrtve nije odlučna, nego je „za egzistenciju kaznenog djela prijetnje ključno da su upućene riječi objektivno kod drugog izazvale strah i uznemirenost, a što prijetnja smrću upućena od strane okrivljenika svakako jest“ (Općinski sud u Osijeku, 40 K-474/2022).

S druge strane, prijetnja se neće smatrati ozbiljnom ako je prosječnom čovjeku jasno da je izrečena u šali ili da je nemoguće da je počinitelj doista i ostvari. Ovdje ponekad može od značaja biti okolnost poput prisutnosti drugih ljudi koji su spremni i sposobni učinkovito spriječiti ostvarenje prijetnje. To se može pojasniti na sljedećem primjeru iz sudske prakse. Optuženik je vrijeđao dva oštećenika, naguravao se s njima i vikao im da će ih „ubiti”, „zapaliti”, „iščupati im grkljan”, „otkinuti im dva prsta”. Učinio je to isprovociran činjenicom da ih je zatekao u krađi soje u svojem polju. Zbog toga je pozvao i policiju, pa su dva djelatnika policije bila nazočna čitavom događaju. On je oslobođen kaznene odgovornosti za prijetnju jer je sud smatrao da prijetnja ovdje nije ozbiljna. Sud je istakao da prijetnja nije podobna da izazove strah jer su tom događaju bila nazočna dva policajca, za koje se razumno moglo očekivati da spriječe sukob (Županijski sud u Zagrebu, 7 Kž-557/2022). No, s druge strane, može se jednako tako primijetiti da okolnost da se počinitelj ne ustručava prijetiti u nazočnosti drugih osoba ili čak u nazočnosti policijskih

³⁹ Maršavelski, *op. cit.* u bilj. 1, str. 152.

⁴⁰ Vidi npr. Županijski sud u Osijeku, Kžzd-84/2021.

⁴¹ Tako Horvatić, Željko, u: Horvatić, Željko; Šeparović, Zvonimir i suradnici, *Kazneno pravo – Posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1999, str. 129.

službenika može upućivati na još veću ozbiljnost njegovih prijetnji, odnosno na veću opasnost samog počinitelja. Zato procjeni ovakvih situacija treba uvijek pristupati od slučaja do slučaja, uzimajući u obzir sve okolnosti i kontekst konkretnog događaja.

Nadalje, prijetnja neće biti ozbiljna ni onda kada je jasno da je njezino ostvarenje nemoguće prema pravilima životne logike i iskustva. Drugim riječima, sadržaj prijetnje mora biti objektivno moguće ostvariti. Sukladno tome, iz pojma (kažnjive) prijetnje treba isključiti postupanja kojima netko drugome želi nekakvo zlo, ali nema nikakva stvarnog utjecaja na to da se takvo zlo doista i dogodi. Rečeno se može ilustrirati na sljedećem primjeru. Optuženica je oštećeniku na svojoj stranici na *Facebooku* napisala da mu želi da dobije „dugu, tešku i smrtonosnu bolest”, da „krepava polako” i da od „otetih kuna kupuje lijekove za bolest”. Oslobođena je odgovornosti jer je sud uzeo da njezina izjava ne ispunjava obilježja ozbiljnosti prijetnje. U obrazloženju je sud s pravom istakao da „*buduće zlo u ovom slučaju nije izvjesno i nije konkretno određeno, a optužena nema sposobnost da te i takve svoje želje realno ostvari*” (Općinski sud u Osijeku, 31. K-687/2020).

Sadržaj prijetnje mora biti dovoljno određen i jasan u smislu vrste zla, žrtve i počinitelja, pa neće biti dovoljno određena izjava kojom bi netko drugome najavljavao neku vrstu apstraktnog zla, a da pritom nije jasno tko bi i kada to zlo trebao izvršiti i je li to uopće zavisno od volje onoga tko izjavu daje. Tako je oslobođen optužbe počinitelj koji je za svojeg političkog protivnika na televiziji izjavio da je on osoba koja se „boji da će ga branitelji ubiti i zakopati u šumi” jer ta izjava nije bila dovoljno određena u opisanom smislu (Županijski sud u Bjelovaru, Kž-313/2022).

Iako je u praksi prijetnja najčešće verbalna, to ne mora uvijek biti tako. Kažnjiva će biti i prijetnja izražena konkludentnim radnjama (konkludentna prijetnja). Kao primjeri takve prijetnje mogu se navesti situacije bacanja bombe koja je neispravna i za koju počinitelj zna da je neispravna (VSRH, I Kž 834/2006) ili mahanja sjekirom na većoj udaljenosti od žrtve (Općinski sud u Osijeku, 40. K-316/2022). Važno je da je neverbalna prijetnja dovoljno jasna da se može zaključiti kakvim se zlom prijeti. Tako ne postoji ovaj oblik prijetnje ako počinitelj dođe pred kuću žrtve, pa snima kuću na mobitel i maše šakom prema kući kako bi poslije sve objavio na internetu, jer nije nedvojbeno jasno što takvo mahanje znači (Županijski sud u Bjelovaru, Kž-313/2022).

Kada je pak riječ o verbalnoj prijetnji, ona također mora biti jasna i nedvosmislena. Nije pritom nužno da se koristite glagoli poput „ubiti” i sl. Naprotiv, dovoljno je da se makar posredno, prema općem životnom iskustvu, može zaključiti na što počinitelj aludira uzimajući u obzir cjelokupni kontekst događaja. Kao primjeri takvih neizravnih prijetnji mogu se navesti izjave poput „završit ćeš na kirurgiji”; „iz stana izađi kroz balkon, ne kroz vrata”; „djeca će imati samo tatu, ne i mamu” ili „odvjetnica ti neće pomoći” (Županijski sud

u Osijeku, KŽ-288/2022). U teoriji se zastupa stajalište da je prijetnju iznimno moguće počinuti i nečinjenjem, pa se navodi primjer počinitelja koji bolesniku kojeg njeguje jednom ne bi dao hranu te bi mu tako zaprijetio da će ga usmrtniti izglednjivanjem.⁴² Moglo bi se, međutim, primijetiti da je počinitelj koji je garant za život bolesnika i jednom ga (s namjerom) propusti nahraniti zapravo time otpočeo napad na život i zdravlje takva bolesnika, pa se tu više ne radi o prijetnji, nego o pokušaju težeg kaznenog djela. U tom smislu smatramo da je potonje stajalište nedovoljno obrazloženo te da je prijetnja pretežito komisivni delikt, dok je nečinjenje ovdje teško praktično zamislivo.

Prijetnja može biti počinjena samo na štetu fizičke osobe.⁴³ Identitet te osobe (ili osoba, ako ih je više) mora biti odrediv. Neće biti kažnjiva prijetnja koja je u tom smislu preopćenita, tako da se ne može sa sigurnošću zaključiti na koga se ona zapravo odnosi. Za postojanje kaznenog djela dovoljno je da se na temelju općeg životnog iskustva i logike može zaključiti koga će pogoditi zlo kojim se prijeti. Tako je osuđena za prijetnju optuženica koja je izjavila da će dići u zrak zgradu (točno određenog) suda jer je ta izjava bila objektivno podobna da prouzroči strah za život kod pravosudnih policajaca i zaposlenika suda (Županijski sud u Slavanskom Brodu, Stalna služba u Požezi, 4 KŽ-222/2022).

Politika kažnjavanja za ovo kazneno djelo relativno je blaga. Za temeljni oblik kaznenog djela prijetnje iz čl. 139. st. 1 KZ/11 propisana je kazna zatvora do jedne godine, dok je za kvalificirani oblik iz st. 2. KZ/11 propisana kazna zatvora do tri godine. Hrvatski zakonodavac najtežu je kaznu propisao za kvalificirani oblik kaznenog djela prijetnje iz čl. 139. st. 3. KZ/11, pa je u tom slučaju propisan raspon kazne od šest mjeseci do pet godina zatvora. Uspoređujući propisane kazne s njemačkim zakonodavstvom, primjećujemo da je postavljeni kazneni okvir vrlo sličan. Od donošenja novog Kaznenog zakona kazneni okvir za kazneno djelo prijetnje nije se mijenjao. Izmjene zakona bile su usmjerene na širenje kruga osoba za koje se traži strože kažnjavanje. Iako je hrvatski zakonodavac dao mogućnost da se za kazneno djelo prijetnje izrekne i kazna do pet godina zatvora, politika kažnjavanja u sudskoj je praksi za ovo kazneno djelo blaga, sudovi pretežito izriču uvjetne osude počiniteljima.⁴⁴

⁴² Maršavelski, *op. cit.* u bilj. 1, str. 152.

⁴³ Tako i *ibid.*

⁴⁴ Za potrebe rada proučeno je 100 presuda iz razdoblja od 2013. do 2023. putem sudskog portala „Supranova“. Pretraživanje je trajalo od 17. lipnja do 23. lipnja 2023. Od 100 istraženih presuda u 77 presuda za kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. KZ/11 izrečene su uvjetne osude, od kojih se 38 uvjetnih osuda odnosi na kvalificirani oblik prijetnje iz čl. 139. st. 3. KZ/11. Zanimljivo je da je od 100 odluka u samo jednoj izrečena bezuvjetna kazna zatvora za temeljni oblik prijetnje u trajanju od 7 mjeseci. U istraženim odlukama pronađeno je 19 presuda u kojima su izrečene bezuvjetne kazne zatvora za kvalificirani oblik prijetnje iz čl. 139. st.

Bezuvjetnu kaznu zatvora u trajanju od osam mjeseci sud je izrekao optuženiku koji je prijetio svojoj supruzi, a kojemu je kao otegotna okolnost uzeta ranija osuđivanost, i to za istovrsna kaznena djela na štetu iste oštećenice, čime je iskazao upornost, ustrajnost te sklonost činjenju takvih kaznenih djela (Općinski sud u Čakovcu, K-47/2021). Jednako tako sud u odluci osuđuje optuženika na bezuvjetnu kaznu zatvora zbog kaznenog djela prijetnje iz čl. 139. st. 2. KZ/11 u trajanju od sedam mjeseci te mu pri tome kao otegotne okolnosti uzima u obzir njegovu dosadašnju osuđivanost, i to za kaznena djela s elementima nasilja, pa tako i zbog kaznenog djela prijetnje. U obrazloženju presude navodi se kako dosadašnje osude nisu na optuženika utjecale u dovoljnoj mjeri da promijeni ponašanje i kloni se činjenja kaznenih djela (Općinski sud u Varaždinu, K-93/2023). Isti stav zauzima i Županijski sud u Osijeku u odluci Kž-595/2022, u kojoj potvrđuje prvostupanjsku presudu kojom je optuženiku izrečena kazna od tri mjeseca zatvora navodeći kako se radi o specijalnom povratniku, pa je takva kazna adekvatna okolnostima djela, osobi optuženika i kriminalnoj količini.

Pregledavajući sudsku praksu, zaključujemo da sudovi za kazneno djelo prijetnje rijetko izriču bezuvjetne kazne zatvora te većinom smatraju da se svrha kažnjavanja može postići i uvjetnom osudom. Takve stavove većinom šturo obrazlažu ili uopće ne obrazlažu, već samo upotrebljavaju ustaljene zakonske rečenice o svrsi kažnjavanja.⁴⁵ Ranija osuđivanost, posebno ako je počinitelj specijalni povratnik, ključna je otegotna okolnost zbog koje se sudovi odlučuju na izricanje i bezuvjetnih kazni zatvora, koje se većinom odmjeravaju oko zakonskog minimuma. S obzirom na to da se ovim kaznim djelom štiti jedno od najviših pravnih dobara, osjećaj osobne sigurnosti i osobna sloboda pojedinca, mišljenja smo da je potrebno strože kažnjavanje počinitelja ovih kaznenih djela. Ovo kazneno djelo razmjerno se često susreće u sudskoj praksi, iz čega proizlazi zaključak da se izricanjem uvjetnih osuda, odnosno blagim kažnjavanjem počinitelja ovih kaznenih djela, ne ostvaruje generalna prevencija.

3. KZ/11. Raspon izrečenih bezuvjetnih kazni zatvora kreće se od 6 mjeseci do 1 godine i 6 mjeseci. Osim ovih dobivenih rezultata, u 3 presude za kvalificirani oblik prijetnje izrečene su djelomične uvjetne osude, u kojima se raspon neuvjetovanog dijela kreće od 3 mjeseca do 1 godine i 4 mjeseca.

⁴⁵ Vidi npr. odluku Općinskog suda u Osijeku, K-511/2020, Općinskog suda u Osijeku, K-116/2019, Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, K-300/2019, Općinskog kaznenog suda u Zagrebu, K-223/2021, Općinskog suda u Vinkovcima, K-482/2022, Općinskog suda u Pazinu, K-255/2021, Općinskog suda u Vinkovcima, K-17/2022.

4. POSEBNO O PITANJU STJECAJA I PRIVIDNOG STJECAJA

Kazneno djelo prijetnje razmjerno često susrećemo u sudskoj praksi u kombinaciji s drugim kaznenim djelima. U situacijama kada počinitelj svojim radnjama ostvari obilježja kaznenog djela prijetnje i nekog drugog kaznenog djela često se postavlja pitanje je li riječ o pravom ili prividnom stjecaju. Prividni stjecaj nije zakonski institut. Teoretičari ga uobičajeno definiraju kao situaciju u kojoj počinitelj jednom ili s više radnji ispuni bića dvaju ili više kaznenih djela, ali se osuđuje samo za jedno.⁴⁶

Jedna od razmjerno čestih situacija u sudskoj praksi jest istodobno ostvarivanje obilježja kaznenih djela prijetnje, nasilja u obitelji i tjelesne ozljede. Uočili smo kako kod tih kaznenih djela sudska praksa nije uspostavila određena ujednačena pravila za razgraničenje pravog od prividnog stjecaja. Zbog toga sudovi često u istim ili vrlo sličnim situacijama donose različite odluke o tome treba li primijeniti pravi ili prividni stjecaj. Općenito, može se reći kako je pitanje primjene prividnog stjecaja u većini zakonodavstava problematično. Zbog toga u nekim sustavima, poput, primjerice, njemačkog prava, razlike između prividnog i pravog stjecaja sve više gube na važnosti jer je sudska praksa postupno dopustila da prividno kazneno djelo utječe na odluke u pojedinačnim slučajevima iako prividno kazneno djelo nije uključeno u osuđujuću presudu niti se označava u pravnoj kvalifikaciji.⁴⁷ U hrvatskoj sudskoj praksi, međutim, situacija u tom pogledu nije sasvim ujednačena.

Kada govorimo o kaznenom djelu nasilja u obitelji, važno je naglasiti da je ono supsidijarno kazneno djelo, što je vidljivo iz same odredbe, odnosno izričite klauzule supsidijarnosti. To znači da će primjena te odredbe doći u obzir samo ako nisu ostvarena obilježja nekog drugog kaznenog djela za koje je propisana viša kazna i kojemu zbog toga treba dati prednost.⁴⁸

Međutim, sudska je praksa zauzela drugačije stajalište kada se u odnosu stjecaja pojave kazneno djelo nasilja u obitelji i kazneno djelo prijetnje. U većini situacija postavlja se pitanje je li kazneno djelo prijetnje konzumirano kaznenim djelom nasilja u obitelji ili se radi o stjecaju. Iako supsidijarno, kazneno djelo nasilja u obitelji, prema aktualnoj sudskoj praksi, ako su ispunjeni određeni uvjeti, gotovo će uvijek biti primarno u odnosu na kazneno djelo prijetnje iako je za kvalificirani oblik prijetnje propisana teža kazna od kaznenog djela nasilja u obitelji.

⁴⁶ Novoselec, Petar, *Opći dio kaznenog prava*, Peto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Osijek, 2016, str. 340.

⁴⁷ Jescheck, Weigend, *op. cit.* u bilj. 7, str. 732.

⁴⁸ Škorić, Marissabell; Rittossa, Dalida, *Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 22, br. 2, 2015, str. 495.

Modaliteti radnje počinjenja kaznenog djela nasilja u obitelji vrlo su široko postavljeni, zbog čega se često zaključuje kako je tim kaznenim djelom iscrpljeno nepravo cijele radnje drugog kaznenog djela, pa će se raditi o prividnom stjecaju zbog odnosa konsumpcije.⁴⁹ To će biti prikazano na ovim primjerima. Županijski sud u Zagrebu u svojoj odluci navodi kako su se kaznena djela prijetnje na štetu oštećenika dogodila unutar istog vremenskog razdoblja kao i kaznena djela nasilja u obitelji, pa se zaključuje da riječi koje je optuženik izgovorio ne pokazuju da bi njegova namjera bila usmjerena na ostvarenje prijetnji kao zasebnih radnji. Prema zaključku suda prijetnja predstavlja dio jedinstvenog djelovanja optuženika koje je kod oštećenika izazvalo strah za njihovu sigurnost, pa se radi o prividnom stjecaju, i to konsumpciji, gdje se nasilje u obitelji pojavljuje kao glavno djelo koje u sebi uključuje kazneno djelo prijetnje kao sporedno (Županijski sud u Zagrebu, Kž-199/2021). Iz tog primjera možemo zaključiti kako je stav suda da kazneno djelo prijetnje ne postoji kao samostalno kazneno djelo jer je konzumirano u radnji izvršenja kaznenog djela nasilja u obitelji. Ovakve situacije nisu iznimka. Jednako tako sud u ovoj odluci navodi kako su izrečene prijetnje optuženice u istom vremenskom razdoblju bile u funkciji izazivanja uznemirenosti kod oštećenice kao dijela jedinstvene djelatnosti usmjerene nasilju u obitelji, pa se zbog toga radi o prividnom stjecaju (Županijski sud u Osijeku, Kž-563/2020).⁵⁰ U prikazanim odlukama sudovi su u prilog konsumpciji kao obliku prividnog stjecaja istaknuli vremensku povezanost kaznenih djela, jedinstvenu djelatnost počinitelja te njegovu namjeru usmjerenu samo na ostvarivanje kaznenog djela nasilja u obitelji.

Iz dostupne sudske prakse proizlazi kako u ovom pitanju praksa nije ujednačena. Primjerice, u ovoj odluci sud optuženika proglašava krivim zbog kaznenog djela nasilja u obitelji i kaznenog djela prijetnje zbog toga što je u razdoblju od dvije godine suprugu vrijeđao, fizički napadao i prijetio joj da će je ubiti te joj je jednom prilikom unutar istog vremenskog razdoblja prijetio da će je ubiti i pri tome u ruci držao ručnu bombu (Općinski sud u Osijeku, Kzd-20/2018). Jednako tako optuženik je osuđen za stjecaj kaznenih djela iako je u istom vremenskom razdoblju oštećenicu vrijeđao i prijetio joj (Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1262/2021). Iako se u ovim primjerima radi o istom vremenskom razdoblju, jedinstvenoj djelatnosti optuženika te očito njegovoj namjeri ostvarivanja kaznenog djela nasilja u obitelji, ipak su primijenjene odredbe o stjecaju.

Primjer kombinacije pravog i prividnog stjecaja prikazujemo u ovoj odluci. Optuženik je proglašen krivim zbog kaznenog djela nasilja u obitelji i

⁴⁹ *Ibid.*, str. 495.

⁵⁰ Isti stav zauzeli su u odlukama Županijski sud u Osijeku, Kž-377/2019, Općinski sud u Novom Zagrebu, K-281/19, Općinski sud u Zadru, K-792/18, Županijski sud u Osijeku, Kž-634/2019, Županijski sud u Šibeniku, Kžzd-8/2020.

kaznenog djela prijetnje zbog toga što je u razdoblju od gotovo dvije godine oštećenicu učestalo psihički i fizički zlostavljao i prijetio joj da će udaviti nju i njihovo nerođeno dijete, a četiri mjeseca nakon toga oštećenju je prijetio da će je ubiti (Općinski sud u Osijeku, K-533/2020). U ovoj odluci činjenični opis kaznenog djela nasilja u obitelji sadržava i obilježja kaznenog djela prijetnje (prijetio da će udaviti nju i njihovo nerođeno dijete), ali se počinitelj u konkretnoj situaciji proglašava krivim samo za kazneno djelo nasilja u obitelji. Pod drugom točkom izreke presude radi se o vremenski odvojenom događaju iz kojeg je razvidno da je namjera optuženika bila ustrašiti oštećenu, pa je na taj način ostvario obilježja kaznenog djela prijetnje.

Kad se uzmu u obzir svi modaliteti počinjenja kaznenog djela nasilja u obitelji, a posebno da je jedan od modaliteta izazivanje straha kod člana obitelji ili bliske osobe za njezinu sigurnost i sigurnost njoj bliskih osoba (što se preklapa s kaznenim djelom prijetnje), smatramo da bi, za postojanje prividnog stjecaja, trebali biti ispunjeni određeni uvjeti. Ako prihvatimo stavove sudske prakse, tada za postojanje prividnog stjecaja između ova dva kaznena djela mora postojati vremenska povezanost prividnog i glavnog kaznenog djela, ostvarivanje kaznenog djela prijetnje mora biti dio jedinstvene djelatnosti počinitelja, a iz ponašanja počinitelja mora biti razvidno da je njegova namjera usmjerena samo na počinjenje kaznenog djela nasilja u obitelji. Također, mora se raditi o istom oštećeniku. Zaključak o tome da kazneno djelo prijetnje ne zahtijeva posebno kažnjavanje, odnosno da je njegovo nepravo zanemarivo u odnosu na glavno djelo, donosi se u svakom konkretnom slučaju na temelju kriminalno-političke ocjene, značenja, smisla i težine ostvarenih konkurirajućih kaznenih djela.⁵¹ Tek ispunjenjem tih uvjeta može doći u obzir primjena prividnog stjecaja. U ovim situacijama smatramo da treba voditi računa o odmjeravanju kazne te da bi u određenim situacijama prividno djelo trebalo utjecati na visinu kazne i biti otegotna okolnost.⁵²

Kazneno djelo nasilja u obitelji iz članka 179.a KZ/11 sadrži klauzulu supsidijarnosti, što znači da će biti primjenjivo samo ako nisu ostvarena obilježja nekog drugog težeg kaznenog djela. Uspoređujući propisane kazne za kazneno djelo nasilja u obitelji i kazneno djelo prijetnje iz čl. 139. st. 3. KZ/11, potonje kazneno djelo po propisanoj kazni predstavlja teže kazneno djelo. Međutim, propisana kazna nije jedini odlučujući faktor težine kaznenog djela, pa će se dogoditi situacije u kojima će prividno djelo po propisanoj kazni biti teže kazneno djelo.⁵³ U situacijama kada se donese zaključak o tome da je kazneno djelo prijetnje prividno u odnosu na kazneno djelo nasilja u obitelji, smatramo

⁵¹ Vidi Škorić, Rittossa, *op. cit.* u bilj. 48, str. 496.

⁵² Vidi Novoselec, *op. cit.* u bilj. 45, str. 346.

⁵³ Vuletić, Igor, Konsumpeija kao oblik prividnog stjecaja, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 19, br. 1, 2012, str. 20.

da bi prividno djelo moralo biti otegotna okolnost kako bi bila ispunjena kriminalno-politička osnova prividnog stjecaja.

Sličnu situaciju pronalazimo i u odnosu kaznenog djela prijetnje i tjelesne ozljede. Kazneno djelo tjelesne ozljede propisano je u Glavi X Kaznenog zakona i predstavlja kazneno djelo protiv života i tijela koje se može počiniti samo s namjerom. Tim kaznenim djelima štite se različita pravna dobra, a slično kao i kod gore navedene situacije s nasiljem u obitelji, istraživanje dostupne sudske prakse pokazuje kako sudska praksa nije ujednačena u pitanju pravog i prividnog stjecaja.

Tako u prikazanoj odluci sud zauzima stajalište da se radi o prividnom stjecaju po osnovi konsumpcije kaznenog djela prijetnje i tjelesne ozljede obrazlažući da prijetnje koje su izrečene prilikom savijanja ruke oštećenice ne upućuju na to da bi optuženikova izravna namjera bila usmjerena na ostvarivanje tih prijetnji kao zasebnih radnji, već je predstavljala dio optuženikove jedinstvene djelatnosti koja je bila usmjerena na ozljeđivanje oštećenice (Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1065/2017). To zaključuje sud u još jednoj odluci u kojoj ističe kako je životno da fizičkom sukobu često prethode verbalni sukobi koji uključuju psovke i prijetnje, pa se radi o prividnom stjecaju, tj. konsumpciji, gdje kazneno djelo prijetnje predstavlja prateće djelo (Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-1082/2018).⁵⁴

Suprotno stajalište pronalazimo u više odluka. Prema stajalištu drugostupanjskog suda radi se o realnom stjecaju, a ne o nekažnjivom prethodnom, jer je optuženica prijetila oštećenici da će je usmrtiti i slomiti joj ruke, dok se kasnijim djelom – tjelesnom ozljedom – povrjeđuje drugo pravno dobro. *U konkretnom slučaju nikako se ne može govoriti da je prijetnja ubojstvom “pokrivena” nanošenjem tjelesne ozljede jer nepravdo kasnijeg kaznenog djela – tjelesne ozljede – s obzirom na svoju prirodu i intenzitet u sebi ne obuhvaća nepravdo kaznenog djela prijetnje do te mjere da bi bilo opravdano optuženicu kazniti samo za jedno kazneno djelo – tjelesne ozljede (Županijski sud u Osijeku, Kž-477/2021).*

Takav stav zauzima i sud u odluci u kojoj obrazlaže da prijetnja ubojstvom, izrečena oštećenici tijekom zadavanja teških tjelesnih ozljeda, ne može biti konzumirana u kaznenom djelu teške tjelesne ozljede jer optuženik radnje kojima tu prijetnju ostvaruje ne čini istovremeno ili neposredno nakon izricanja prijetnje. Sud zaključuje da optuženik prijetnju počinjenjem još težeg kaznenog djela (ubojstva) zapravo osnažuje zadavanjem teških tjelesnih ozljeda, pa se radi o pravom stjecaju prijetnje i teške tjelesne ozljede (VSRH, Kr-93/2016).

S obzirom na to da se radi o kaznenim djelima kojima se štite različita pravna dobra te je namjera počinitelja usmjerena na postizanje različitih ci-

⁵⁴ Ovakav stav zauzima i Županijski sud u Splitu, Kž-647/2022, Županijski sud u Bjelovaru, Kž-262/2022, i Županijski sud u Osijeku, Kž-94/2018.

ljeva (kod prijetnje namjera je ustrašiti, uznemiriti, dok je kod tjelesne ozljede cilj ozlijediti), mišljenja smo da u odnosu na ta dva kaznena djela odredbe o prividnom stjecaju treba oprezno primjenjivati. Iako je iz ovih odluka vidljivo da je praksa neujednačena, kaznenom djelu prijetnje ipak bi trebalo dati veći značaj jer se propisivanjem kažnjivosti prijetnje štiti značajno osobno pravno dobro. Iz tog smo razloga mišljenja, a i zbog mogućnosti da počinitelj ostane nekažnjen, da bi se u pravilu trebale primijeniti odredbe o pravom stjecaju.

U sljedećim odlukama prikazat ćemo, po našem mišljenju, pravilnu primjenu odredaba o stjecaju i prividnom stjecaju. U odnosu kaznenog djela prijetnje i kaznenog djela dovođenja u opasnost života i imovine općepasnom radnjom ili sredstvom iz čl. 215. KZ/11 pravilno zaključuje sud da se radi o stjecaju kaznenih djela kada je optuženik na parkiralištu ispred zgrade, gdje se nalazio osobni automobil kojim se koriste žrtva i njezin suprug, rekao žrtvi da će joj zapaliti osobni automobil, a nakon toga otišao s mjesta događaja, da bi se nakon kratkog vremena vratio na parkiralište te zapaljenu tkaninu bacio ispred prednjeg dijela osobnog automobila žrtve te izazvao zapaljenje prednjeg dijela osobnog automobila, a širenje vatre s tog osobnog automobila na druga vozila koja su bila parkirana odmah pored tog osobnog automobila spriječeno je intervencijom vatrogasaca (Županijski sud u Osijeku, KŽ-252/2022).

U odnosu kaznenog djela prijetnje i oštećenja tuđe stvari iz čl. 235. st. 1. KZ/11 drugostupanjski sud preinačuje prvostupanjsku odluku te obrazlaže kako u konkretnim okolnostima radnja razbijanja čaše predstavlja sastavni dio kaznenog djela prijetnje. Optuženik razbijanjem čaše nadopunjava verbalno izrečenu prijetnju i daje joj veći kriminalni značaj, a uništena stvar ima vrlo malu vrijednost. Sud zaključuje kako, da je u sličnoj situaciji optuženik ošteti ili uništio vrjedniju stvar, ne bi bilo zapreke njegove radnje kvalificirati kao stjecaj jer bi tada bilo moguće tvrditi kako njegova namjera nije bila samo ustrašiti oštećeničke, već da se radi i o zasebnoj namjeri oštećivanja imovine (Županijski sud u Bjelovaru, KŽ-65/2022).

U odnosu kaznenog djela prijetnje i kaznenog djela napada na službenu osobu iz čl. 315. st. 1. KZ/11 drugostupanjski sud preinačuje prvostupanjsku odluku te obrazlaže kako se radi o prividnom stjecaju tih kaznenih djela. Prema stajalištu drugostupanjskog suda optuženik koji je prijetio policijskom službeniku nakon što mu je policijski službenik priopćio da je uhićen te potom ustao sa stolice i nasrnuo na njega pokušavajući ga udariti glavom počinio je samo kazneno djelo napada na službenu osobu iz čl. 315. st. 1. KZ/11 (Županijski sud u Zagrebu, KŽ-143/2017).

Takav stav izražen je i u odluci drugostupanjskog suda kojom je preinačena prvostupanjska odluka jer su optuženici koji su prijetili policijskim službenicima i istovremeno ih tjerali iz dvorišta počinili samo jedno kazneno djelo napada na službenu osobu u kojem je kazneno djelo prijetnje konzumirano (Županijski sud u Bjelovaru, KŽ-359/2012).

U odnosu kaznenog djela prijetnje i kaznenog djela tjelesne ozljede ne radi se o prividnom stjecaju jer su obje radnje koje je poduzeo optuženik bile samostalne (prvo je prijetio oštećeniku putem telefona da će ga ubiti i izubijati kada ga nađe, pa je, kada su se našli, izvadio nož te oštećenika pokušao ubosti u predjelu trbuha). Radnja kojom je počinjeno kazneno djelo prijetnje počinjena je prije i neovisno o drugoj radnji koja je potom uslijedila (pokušaj teške tjelesne ozljede) i u odnosu na koju je odluku o počinjenju optuženik donio kasnije (Županijski sud u Osijeku, KŽ-322/2021).

Može se zaključiti kako bi se kriterij razgraničenja pravog od prividnog stjecaja prijetnje i navedenih kaznenih djela u pravilu trebao temeljiti na ispunjenju određenih uvjeta u svakoj konkretnoj situaciji. Uzimajući u obzir mnoštvo životnih situacija koje je teško predvidjeti, praktički je nemoguće uspostaviti posebna pravila razgraničenja pravog od prividnog stjecaja koja će vrijediti u svakoj prilici. Prema našem mišljenju, a uvažavajući sudsku praksu, u nastavku prikazujemo smjernice kojima bi se sudovi trebali voditi prilikom donošenja odluka.

Iako se to posebno ne naglašava, prvi uvjet koji bi trebao biti ispunjen za primjenu prividnog stjecaja jest da su kaznena djela počinjena na štetu istog oštećenika.⁵⁵ Drugi se uvjet odnosi na vremensko razdoblje, odnosno prividno i glavno kazneno djelo moraju se ostvarivati u istom vremenskom razdoblju. U gotovo svim odlukama koje smo prikazali sudovi spominju jedinstvo radnje, odnosno jedinstvo djelatnosti počinitelja, u prilog primjeni prividnog stjecaja. Radnje počinitelja kojima ostvaruju obilježja kaznenog djela prijetnje i drugih navedenih kaznenih djela moraju predstavljati jednu prostorno i vremenski povezanu cjelinu. Treći uvjet odnosi se na namjeru počinitelja. Da bi se radilo o prividnom stjecaju, prema našem mišljenju, tijekom postupka mora biti nedvojbeno utvrđeno da je namjera počinitelja bila usmjerena samo na ostvarivanje glavnog kaznenog djela, a da je prividno djelo, u konkretnom slučaju prijetnja, bilo samo u funkciji ostvarivanja glavnog djela. Dakle, treba uzeti u obzir je li namjera počinitelja bila usmjerena na ostvarivanje istih ili različitih ciljeva. Posljednji, možda i najvažniji uvjet jest kriminalno-politički.⁵⁶ Nepravo jednog kaznenog djela mora u cijelosti biti obuhvaćeno nepravom drugog kaznenog djela, i to u toj mjeri da nije potrebno posebno kažnjavanje. Međutim, prema našem mišljenju, to ne isključuje utjecaj prividnog djela na odmjeravanje kazne.

⁵⁵ Vidi Vuletić, *op. cit.* u bilj. 53, str. 26.

⁵⁶ *Ibid.*, str. 28.

5. VIŠE PRIJETNJI: TRAJNO DJELO, PRODULJENO KAZNENO DJELO ILI STJECAJ

U sudskoj praksi često pronalazimo i situacije u kojima počinitelj počinjuje više kaznenih djela prijetnji prema istom oštećeniku ili više oštećenika ili kazneno djelo prijetnje počinjuje s više radnji. Postavlja se pitanje na koji način pravilno pravno kvalificirati takve situacije. Može li prijetnja biti trajno djelo ili produljeno djelo, ili se uvijek primjenjuju pravila o stjecaju?

Biće kaznenog djela prijetnje neodređeno je, pa bi se moglo tumačiti da je ono djelo koje se može sastojati iz jedne ili više radnji. Životno gledano, radnja počinjenja kaznenog djela prijetnje često će se sastojati od više radnji. Odnosno, počinitelj će žrtvi uputiti više prijetećih riječi iako su upućivanjem već i jedne ozbiljne prijetnje (npr. ubit ću te) ostvareni elementi kaznenog djela. Trajna su kaznena djela ona kod kojih počinitelj protupravno stanje koje je stvorio nakon toga održava svojom voljom.⁵⁷ Počinitelj izazvano stanje održava svojom voljom, obnavlja ga povremenim ili stalnim ponavljanjem neke ili nekih radnji izvršenja (Županijski sud u Varaždinu, KŽ-21/2010). U tom smislu možemo promatrati situaciju u kojoj počinitelj s više prijetećih riječi, odnosno s više radnji, čini kazneno djelo prijetnje. Dakle, svakom dodatnom radnjom, odnosno prijetnjom, počinitelj održava stvoreno protupravno stanje, pa prema tome kazneno djelo prijetnje može biti i trajno kazneno djelo. U ovakvim situacijama potrebno je voditi računa o trenutku prestanka protupravnog stanja. Protupravno stanje traje sve dok ga počinitelj ne odluči prekinuti ili ga vanjske okolnosti na to ne prisile.⁵⁸ Pravilno bi bilo počinitelja kazniti samo za jedno kazneno djelo prijetnje počinjeno s više radnji, ali samo ako sve radnje predstavljaju vremenski povezanu cjelovitu kriminalnu djelatnost. Kada govorimo o vremenskoj povezanosti, zbog vrste kaznenog djela i pravnog dobra koje se štiti treba je svesti na što kraće vremensko razdoblje. Optuženica koja je svekrvi tijekom istog dana u više navrata rekla da će je ubiti, da će je dočekati kada izađe iz kuće van i da će je riješiti počinila je jedno kazneno djelo prijetnje (Općinski kazneni sud u Zagrebu, K-10/2021). Dakle, iz ovoga vidimo kako je već upućivanjem prve prijetnje oštećenoj da će je ubiti optuženica dovršila kazneno djelo i ostvarila obilježja kaznenog djela prijetnje. Naknadnim prijetnjama optuženica svojom voljom održava to protupravno stanje, koje se prekida radnjom supruga oštećenice, koji je spriječio optuženu u daljnjem protupravnom napadu te ju je udaljio.

U vezi s ovim pitanjem sudska je praksa ponovno neujednačena, što proizlazi iz našeg istraživanja. Optuženik je u razdoblju od dva dana dva puta

⁵⁷ Novoselec, *op. cit.* u bilj. 46, str. 118.

⁵⁸ *Ibid.*

prijetio svojem ocu da će ga sasjeći držeći pri tome sjekiru u ruci (Općinski sud u Osijeku, K-316/2022). Iako su oba događaja opisana u činjeničnom opisu kaznenog djela i iako je optuženik prvog dana svojevolumno odlučio prekinuti protupravno stanje na način da se udaljio, a sutradan je ponovno došao k ocu i prijetio, optuženik je optužen samo za jedno kazneno djelo prijetnje. U presudi nije uzeta u obzir ni kao otegotna okolnost opisana kriminalna količina. U ovoj situaciji ne radi se o jednom cjelovitom vremenski povezanom događaju. Naprotiv, optuženik je prvog dana sam odlučio prekinuti protupravno stanje te se udaljio, nakon čega je sutradan opet došao kod oštećenika i prijetio.

Možemo zaključiti da će se počinitelj osuditi samo za jedno kazneno djelo kad kazneno djelo prijetnje počini s više radnji koje predstavljaju vremenski povezanu cjelinu. Iako je kazneno djelo dovršeno upućivanjem jedne prijetnje, radnja počinjenja i protupravno stanje i dalje traju sve dok ga počinitelj ne odluči prekinuti (npr. odlaskom ili udaljavanjem, prekidom telefonskog razgovora u kojemu prijeti itd.) ili dok ga neke druge okolnosti na to ne prisile (npr. radnjom drugih osoba, dolaskom policije itd.).

Na koji će se način pravno kvalificirati takve situacije, uvelike će ovisiti o procjeni državnog odvjetništva. Prema našem mišljenju posebnu pozornost trebalo bi usmjeriti na trenutak prestanka protupravnog stanja. U slučaju kako je to opisano u odluci Općinskog suda u Osijeku svakako treba uzeti u obzir kriminalnu količinu prilikom odmjerenja kazne.

Kao što smo već u radu istaknuli, kazneno djelo prijetnje jest kazneno djelo protiv osobne slobode, a propisivanjem kažnjivosti štiti se osjećaj osobne sigurnosti pojedinca. Osobna sloboda čovjeka jedna je od temeljnih sloboda propisana Ustavom Republike Hrvatske⁵⁹ te Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda.⁶⁰ Postupanje sudova u vezi s primjenom instituta produljenog kaznenog djela na kazneno djelo prijetnje, prema dostupnoj sudskoj praksi, nije ujednačeno.

Odredbom čl. 52. st. 2. KZ/11 propisano je koja se kaznena djela ne mogu pravno označiti kao produljena. Odredbom nisu taksativno navedena sva kaznena djela, pa je ostavljena mogućnost sudskoj praksi da u svakom konkretnom slučaju ocijeni može li se kazneno djelo pravno označiti kao produljeno. Iz teleološkog i logičkog tumačenja odredbe proizlazi da je zakonodavac isključio primjenu kod određene skupine kaznenih djela, i to kod onih kojima se štite najviša osobna pravna dobra. To su kaznena djela protiv života i tijela, protiv časti i ugleda, protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa i mnoga druga.

⁵⁹ Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine broj 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.

⁶⁰ Člankom 5.1. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda propisano je da svatko ima pravo na slobodu i osobnu sigurnost.

U pitanju su uvijek ponašanja kojima se u značajnoj mjeri napada oštećenikova osobna sfera.⁶¹

U sudskoj su praksi različita pravna stajališta. U nekim odlukama navodi se kako nije moguća pravna konstrukcija produljenog kaznenog djela kod kaznenih djela kojima se štite osobna prava građana, a u koje spada i kazneno djelo prijetnje, ali samo kada je ugrožena sigurnost različitih osoba (VSRH, III Kr-61/2008). Iz te je odluke vidljivo da je stajalište suda da se kazneno djelo prijetnje ne može označiti kao produljeno, ali samo u situaciji kada imamo više oštećenika. Takvo stajalište VSRH izrazio je i u odluci III Kr-175/2009.

Dakle, prema stajalištu VSRH kazneno djelo prijetnje pripada među kaznena djela kojima se štite najviša osobna dobra. Odnosno, pripadalo bi u grupu kaznenih djela iz čl. 52. st. 2. KZ/11 kod kojih je isključena primjena produljenog kaznenog djela. Međutim, iz ovih je odluka vidljivo da sud zauzima stajalište da je isključena primjena samo ako su kaznena djela počinjena na štetu više oštećenika. Iz same zakonske odredbe ne može se zaključiti da je primjena produljenog kaznenog djela isključena samo u slučaju kad se radi o više različitih osoba. I u nekim novijim sudskim odlukama izražen je ovaj stav, pa tako sud u odluci navodi kako nije u pravu optuženik kada tvrdi da četiri kaznena djela prijetnje na štetu različitih osoba imaju karakter produljenog kaznenog djela jer je kazneno djelo prijetnje kazneno djelo protiv osobnih sloboda kojima se štiti osobna sigurnost osobe, pa se ova kaznena djela ne mogu pravno označiti kao produljena (Županijski sud u Zagrebu, Kž-246/2021).

Međutim, različiti su stavovi i kada je kazneno djelo počinjeno na štetu istog oštećenika. Radi se o jednom produljenom kaznenom djelu prijetnje, a ne o dva kaznena djela, kada optuženik u vremenskom razdoblju od sedam dana dva puta prijeti istom oštećeniku, jer radnje prostorno i vremenski čine jedinstvenu cjelinu (VSRH, I Kž-471/2015). Nasuprot tome Županijski sud u Splitu u odluci Kž-565/2015 zauzima stav da kazneno djelo prijetnje predstavlja kazneno djelo protiv osobne slobode, i to djelo ne može biti kvalificirano kao produljeno kazneno djelo. U konkretnom slučaju radi se o istom oštećeniku.

Iz tih je odluka razvidno da praksa nije ujednačena, pitanje identiteta oštećenika pokazalo se spornim u sudskoj praksi. Neki su mišljenja kako identitet oštećenika nije konstitutivni element za opstojnost produljenog djela ako su ispunjeni ostali uvjeti, dok je identitet oštećenika nužan element kod kaznenih djela osobne prirode, protiv života i tijela i protiv slobode. Ukoliko se radi o takvim kaznenim djelima, utoliko je identitet oštećenika nužan za konstrukciju produljenog djela.⁶²

⁶¹ Vuletić, Igor, Produljeno kazneno djelo – jedan mogući smjer razvoja de lege ferenda, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, vol. 15, br. 2, 2018, str. 1063.

⁶² Garačić, Ana, Produljeno kazneno djelo u novom Kaznenom zakonu, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, 2000, str. 55.

Takvi stavovi i rješenja ne mogu biti nikako opravdani. Odredba čl. 52. st. 2. KZ/11 uopće ne spominje identitet oštećenika. VSRH je vezano za kazneno djelo razbojništva (koje također pripada u skupinu kaznenih djela iz čl. 52. st. 2. KZ/11) izrazio stajalište kako nikako ne dolazi u obzir primjena instituta produljenog kaznenog djela jer se ono čini protiv imovine, ali i protiv neke osobe, u vidu uporabe sile ili prijetnje te se uopće ne upušta u problematiku identiteta oštećenika (VSRH, KŽ-64/2004). Kako toj skupini kaznenih djela pripada i kazneno djelo prijetnje, smatramo da takav stav treba primjenjivati i u slučaju kaznenog djela prijetnje. Prema našem mišljenju, produljeno kazneno djelo ne treba primjenjivati kada se radi o zaštiti najviših osobnih dobara, koja se štite i kaznenim djelom prijetnje, bez obzira na identitet oštećenika. U takvim situacijama trebale bi se primjenjivati odredbe o stjecaju zbog značajnog (osobnog) pravnog dobra koje se štiti tim kaznenim djelom.

6. PRIJETNJA: KAZNENO DJELO ILI PREKRŠAJ

Prijetnja se često pojavljuje kao oblik psihičkog nasilja⁶³ u okviru prekršajnog djela nasilja u obitelji iz čl. 10. toč. 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji⁶⁴ te u okviru prekršajnih djela iz Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira.⁶⁵

Primjerice, optuženik je u prekršajnom postupku proglašen krivim jer je supruzi rekao da će je ubiti i da će joj doći glave ako ga prijavi policiji (Presuda Prekršajnog suda u Splitu, Stalna služba u Supetru, broj Pp J-403/2017). Takav činjenični opis djela nedvojbeno ispunjava i biće kaznenog djela prijetnje. Sličan primjer pronalazimo i u sljedećoj odluci, u kojoj je optuženik proglašen krivim jer je remetio javni red i mir verbalnim prijetnjama i držanjem kosira u ruci (Prekršajni sud u Splitu, Stalna služba u Supetru, broj Pp J-1583/2016).

Za ispunjenje bića prekršajnog djela iz čl. 10. toč. 3. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, osim same radnje, psihičko nasilje mora prouzročiti kod žrtve povredu dostojanstva ili uznemirenost, pa je navedeno konstitutivni element prekršaja (Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, broj JŽ-1884/2020). Povreda dostojanstva ili uznemirenosti mora biti opisana u optužbi i utvrđena tijekom postupka (Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, broj JŽ-162/2020). Ovdje se odmah uočava razlika u odnosu na kazneno djelo prijetnje, gdje prouzročenje straha i uznemirenosti nije obilježje kaznenog djela,

⁶³ Odluka Visokog prekršajnog suda Republike Hrvatske, broj JŽ-74/2018, odluke Općinskog suda u Osijeku, broj Pp J-1041/2020 i broj Pp J-1020/2020, i Općinskog suda u Šibeniku, Ppž-11555/2021.

⁶⁴ Narodne novine br. 70/17, 126/19, 84/21, 114/22.

⁶⁵ Narodne novine br. 41/77, 55/89, 05/90, 30/90, 47/90, 29/94, 114/22, 47/23.

već se traži da su riječi prijetnje objektivno prikladne da izazovu osjećaj straha i uznemirenosti.

Jednako tako, za ostvarenje bića prekršaja protiv javnog reda i mira nije dovoljno samo da je optuženik uputio verbalnu prijetnju, već da je to učinjeno svađom, vikom ili na neki drugi način (Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, broj JŽ-2020/2017), dok za ispunjenje bića kaznenog djela prijetnje to nije odlučno.

Iako je zakonodavac odredbom čl. 1. Prekršajnog zakona⁶⁶ propisao da prekršajni sudovi nisu nadležni suditi u slučajevima kada je počinitelj svojim radnjama ostvario obilježja kaznenog djela, iz proučenih sudskih odluka očito je da nisu uspostavljeni ujednačeni kriteriji razgraničenja kaznenog djela od prekršaja. Kao i kod većine sličnih problema, kvalifikacija djela kao prekršaja, odnosno kaznenog djela, ovisit će o procjeni policijskih službenika o tome hoće li podnijeti kaznenu prijavu ili optužni prijedlog prekršajnom sudu.⁶⁷ Uzimajući u obzir pregledanu sudsku praksu, kao i odredbu članka 1. Prekršajnog zakona, smatramo kako se u gore opisanom primjeru prekršajnog suda, u kojem se psihičko nasilje provodi na način da se žrtvi prijeti smrću, pogrešno smatra da se radi o prekršajnom djelu. Iz navedene odluke nedvojbeno proizlazi da je počinitelj koji je supruzi rekao da će je ubiti i doći glave ostvario obilježja kaznenog djela prijetnje.

Odluku o kvalifikaciji djela, smatramo, nadležna bi tijela trebala donijeti uzimajući u obzir okolnosti svakog pojedinog slučaja, posebno koji su zaštitni objekti, intenzitet njihove povrede, propisane sankcije, prouzročene posljedice, prijašnji počiniteljev život, uspostavljena mjerila Europskog suda za ljudska prava u slučaju Engel (pravno razvrstavanje djela prema nacionalnom pravu, narav djela te stupanj težine kazne kojoj je dotična osoba moguće izložena),⁶⁸ kao i propisanu nenadležnost prekršajnih sudova ako su se u radnjama počinitelja ostvarila obilježja kaznenog djela.

Mišljenja smo da pozornost treba posvetiti situacijama u kojima se prijetnja pojavljuje kao oblik psihičkog nasilja u okviru Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, posebno na način da se žrtvi prijeti smrću. Kao što je već istaknuto, smatramo da su u takvim situacijama ostvarena obilježja kaznenog djela prijetnje te da se takav slučaj ne bi smio kvalificirati kao prekršajno djelo.

Zbog takvih situacija česta je pojava u Republici Hrvatskoj istodobno vođenje kaznenog i prekršajnog postupka za isti događaj.⁶⁹ Posljedično, to može

⁶⁶ Narodne novine br. 107/07, 39/13, 157/13, 110/15, 70/17, 118/18, 114/22.

⁶⁷ Škorić, Rittossa, *op. cit.* u bilj. 48, str. 485.

⁶⁸ Europski sud za ljudska prava, presuda Engel i drugi protiv Nizozemske, zahtjev br. 5100/71 od 8. lipnja 1976.

⁶⁹ Novosel, Dragan; Rašo, Marko; Burić, Zoran, Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Maresti protiv Hrvatske, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, Zagreb, vol. 17, br. 2, 2020, str. 789.

dovesti do povrede načela *ne bis in idem*. Nakon odluke *Maresti*⁷⁰ pitanje razgraničenja prekršaja od kaznenih djela došlo je u središte pozornosti.⁷¹ Međutim, sudska je praksa postupno u vezi s prekršajem o zaštiti od nasilja u obitelji i prekršajem protiv javnog reda i mira u odnosu na kazneno djelo prijetnje zauzela stajalište po kojemu su objektivni identitet optužbe i zaštitni objekti ključni elementi za donošenje odluke o povredi navedenog načela (Visoki prekršajni sud Republike Hrvatske, broj JŽ-879/2020 i JŽ-449/2017).

7. ZAKLJUČAK

Kazneno djelo prijetnje jedno je od češćih djela iz općinske nadležnosti u hrvatskoj sudskoj praksi. Iako su za njega zapriječene razmjerno blage zatorske kazne i progon po službenoj dužnosti propisan je samo za najteže slučajeve, to kazneno djelo treba shvatiti vrlo ozbiljno jer ono može upućivati na potencijalno vrlo visoku društvenu opasnost počinitelja. Da je tome tako, može se zaključiti i iz činjenice da se prijetnja u praksi vrlo često javlja u (pravom ili prividnom) stjecaju s drugim kaznenim djelima, a osobito s težim kaznenim djelima s elementima nasilja. Zato to kazneno djelo zaslužuje veću stručnu pozornost i podobno je za dublju znanstvenu obradu, koja je u dosadašnjoj hrvatskoj literaturi uglavnom izostala.

U radu je obrađeno kazneno djelo prijetnje u poredbenom i hrvatskom kaznenom pravu te su posebno istaknuta i raščlanjena pitanja tumačenja pojedinih zakonskih obilježja prijetnje prema KZ/11. Osim toga, pozornost je posvećena obradi tog kaznenog djela u kontekstu instituta stjecaja i prividnog stjecaja, trajnog kaznenog djela te produljenog kaznenog djela. U tom smislu ponuđena su odgovarajuća tumačenja s ciljem da pridonesu oblikovanju ujednačene sudske prakse, ali i da potaknu daljnje stručne i znanstvene rasprave o navedenim pitanjima.

Konačno, može se zaključiti kako kazneno djelo prijetnje zavrjeđuje i pozornost zakonodavca u okviru budućih reformi materijalnog kaznenog zakonodavstva. Rečeno se ne odnosi samo na pitanje potencijalnog proširenja zone kažnjivosti nego i na (po našem mišljenju) primarno pitanje propisivanja odgovarajućeg raspona kazni. Naime, postojeći kazneni okvir u praksi se povremeno pokazuje preblagim i nedostatnim u smislu ostvarenja proklamiranih svrha kažnjavanja. Stoga preostaje razmotriti je li potrebno postrožiti represiju u ovom praktično vrlo važnom području kaznenog prava.

⁷⁰ *Maresti* protiv Hrvatske, zahtjev broj 55759/07 od 25. lipnja 2009.

⁷¹ Škorić, Rittossa, *op. cit.* u bilj. 48, str. 486.

LITERATURA:

1. Crane, Patrick T., „True Threats“ and the Issue of Intent, *Virginia Law Review*, vol. 92, br. 6, 2013, str. 1225–277.
2. Cvitanović, Leo i dr., *Kazneno pravo – Posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2018.
3. Dubber, Markus D.; Hörnle, Tatjana, *Criminal Law, A Comparative Approach*, Oxford University Press, 2014.
4. Elrod, Jennifer, *Expressive Activity, True Threats and the First Amendment*, *Connecticut Law Review*, vol. 36, br. 2, 2004, str. 541–608.
5. Fischer, Thomas, *Strafgesetzbuch mit Nebegesetzen*, 65. Auflage, C. H. Beck, 2018.
6. Garačić, Ana, *Produljeno kazneno djelo u novom Kaznenom zakonu*, Aktualna pitanja kaznenog zakonodavstva, Inženjerski biro, Zagreb, 2000, str. 54–65.
7. Gržin, Milan, *Emocija straha u kontekstu kaznenog djela prijetnje*, *Policija i sigurnost*, vol. 30, br. 3, 2021, str. 464–464.
8. Heghmanns, Michael, *Strafrecht Besonderer Teil*, Springer-Lehrbuch, Springer-Verlag, 2021.
9. Hilgendorf, Eric; Kudlich, Hans; Valerius, Brian, *Handbuch des Strafrechts, Band 4, Strafrecht Besonderer Teil I*, C. F. Müller, 2019.
10. Horvatić, Željko; Šeparović, Zvonimir i suradnici, *Kazneno pravo – Posebni dio*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 1999.
11. Jescheck, Hans-Heinrich; Weigend, Thomas, *Lehrbuch des Strafrecht, Allgemeiner Teil*, Duncker & Humbot, 1996.
12. Josipović, Ivo; Krapac, Davor; Novoselec, Petar, *Stalni međunarodni kazneni sud*, *Narodne novine*, 2001.
13. Maršavelski, Aleksandar, *Kritička analiza prijedloga pete novele Kaznenog zakona*, *Hrvatski ljetopis za kaznene znanosti i praksu*, vol. 26, br. 2, 2019, str. 529–559.
14. Novosel, Dragan; Rašo, Marko; Burić, Zoran, *Razgraničenje kaznenih djela i prekršaja u svjetlu presude Europskog suda za ljudska prava u predmetu Maresti protiv Hrvatske*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 17, br. 2, 2020, str. 785–812.
15. Novoselec, Petar, *Opći dio kaznenog prava*, Peto, izmijenjeno izdanje, Pravni fakultet Osijek, 2016.
16. Rothman, Jennifer E., *Freedom of Speech and True Threats*, *Harvard Journal of Law and Public Policy*, vol. 283, br. 25, 2001, str. 284–367.
17. Satzger, Helmut, *Der Tatbestand der Bedrohung (§ 241 StGB)*, *JURA – Juristische Ausbildung* 2015, br. 2, str. 210–224.
18. Stojanović, Zoran, *Propisivanje i primena krivičnog dela ugrožavanja sigurnosti u krivičnom pravu Srbije*, u: Ignjatović, Đorđe, *Kaznena reakcija u Srbiji*, III deo, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2013, str. 1–17.
19. Škorić, Marissabell; Rittossa, Dalida, *Nova kaznena djela nasilja u Kaznenom zakonu*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 22, br. 2, 2015, str. 483–521.
20. Turković, Ksenija i dr., *Komentar Kaznenog zakona*, *Narodne novine*, 2013.
21. Vuletić, Igor, *Produljeno kazneno djelo – jedan mogući smjer razvoja de lege ferenda*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, vol. 15, br. 2, 2018, str. 1047–1074.
22. Vuletić, Igor, *Konsumpcija kao oblik prividnog stjecaja*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, Zagreb, vol. 19, br. 1, 2012, str. 15–29.

Summary

Igor Vuletić, PhD*

Sanja Šimleša**

A CRITICAL REVIEW OF THE CRIMINAL OFFENCE OF THREAT

The criminal offence of threat is relatively common in judicial practice, yet it has not been the subject of systematic scientific debates in recent Croatian criminal law literature. The authors of this paper aim to fill this gap by analysing the characteristics of each form of the offence of threat, as regulated by Article 11 of the Croatian Criminal Code. They base their analysis on a teleological interpretation of the provision and on available recent case law, thus shaping and proposing standards for interpreting the elements of this offence. Special attention is devoted to issues of receiving and the apparent reception of a threat in relation to selected acts of violence. The authors also address the issue of the relationship between criminal and misdemeanour liability in cases of threats. Finally, the authors propose legislative changes *de lege ferenda*.

Keywords: threat, fear, punishment, concurrence, intention, serious threat

* Igor Vuletić, PhD, Full Professor, Chair of Criminal Law Sciences, Faculty of Law Osijek, J. J. Strossmayer University of Osijek; ivuletic@pravos.hr; ORCID iD: orcid.org/0000-0001-5472-5478

** Sanja Šimleša, mag. iur, Judge, Municipal Court in Osijek, Criminal Law Department; sanja.simlesa@osos.pravosudje.hr; ORCID iD: : 0009-0000-4911-4947